

משנה י

יִצְאֵין בשבת **בְּבִיצַת הַחֶרְגוֹל** - מִין חֲגֵב, ויוצאים
בביצתו לכאב אזניים, ו**בְּשֵׁן** של **שׁוּעֵל** סגולה
לשינה, שן של שועל חי תולין למי שישן הרבה, ושל
שועל מת תולין למי שאינו יכול לישון, ו**בְּמִסְמֹר**
שנלקח מן ה**צְלוּב** מן העץ שנתלה עליו אדם, והיו
נושאים מסמר זה לרפא מכה נפוחה. בכל אלו מותר
לצאת **מְשׁוּם רְפוּאָה** - כשמשתמשים בהם
לרפואה, **דְּרָבִי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵף**
בְּחֹל אֶסוּר להשתמש בסגולות אלו **מְשׁוּם דְּרָבִי**
הָאֱמוּרִי אך רבי מאיר סובר, שכל שיש בו משום
רפואה - אין בו משום דרכי האמורי:

פרק שביעי

כללי ההלכה לעושה מלאכה בשוגג

משנה א

כָּלֵל גְּדוֹל אָמְרוּ חֲכָמִים בְּשֶׁבֶת⁷³: כָּל הַשׁוֹכֵחַ
עֵקֶר שֶׁבֶת - כסבור שאין מצוות שבת בתורה,
וְעָשָׂה מְלָאכֹת הַרְבֵּה בְּשֶׁבֶתוֹת הַרְבֵּה ונודע
לו לאחר מכן על מצוות שבת - **אֵינּוּ חַיֵּב אֵלָא**
חֲטָאת אַחַת על כל השבתות שחילל, שלא היתה

כאן אלא שגגה אחת - העלם מצוות השבת, שהביאה אותו לכל מה שעשה⁷⁴.

ביאורים והרחבות

73. בגמרא (סח, א) שואלין מדוע נקט התנא לשון "כלל גדול" (ולא הסתפק בכלל' בלבד?), ולמסקנת הגמרא, כל דבר שנאמר בו 'כלל' ועונשו גדול מדבר אחר שנאמר בו כלל, נשנה בו 'כלל גדול'. לכן שנה כאן 'כלל גדול', משום שגדול עונשו של שבת יותר משל שביעית (שהיא דבר אחר שנאמר בו "כלל" - שביעית ז, א), שאיסורי שבת קיימים בין בתלוש ובין במחובר, ואיסורי שביעית קיימים רק במחובר, אך דבר שהיה תלוש לפני שביעית - אין בו איסור (וכן בשביעית נזכר 'כלל גדול', כיוון שקדושת שביעית נוהגת בין במאכל אדם ובין במאכל בהמה, אך מעשר, שגם בו נזכר 'כלל', נוהג במאכל אדם בלבד).

74. בגמרא (סח, א-ב) נחלקו אמוראים באיזו מציאות מדובר במשנתנו, לדעת רב ושמואל מדובר כאן אפילו בתינוק שנשבה לבין הגויים או לגר שהתגייר בין הגויים, וכל שכן למי שהכיר את השבת ולבסוף שכח שחייב. אולם לדעת רבי יוחנן וריש לקיש משנתנו מדברת דווקא במי שהכיר ולבסוף שכח, אבל תינוק שנשבה וגר שנתגייר בין הגויים פטור.

ר' עובדיה מברטנורא
תשמרו ומשמע שמירה אחת
לשבתות הרבה: היודע עיקר
שבת. שיש שבת בתורה
ונאסרו בו מלאכות, ועשה
מלאכות הרבה בשבתות הרבה
ע"י שגגת שבת, שאינו יודע
ששבת היום, חייב על כל שבת
ושבת חטאת אחת, ועל זה
נאמר (שם) ושמרו בני ישראל
את השבת, דמשמע שמירה
לכל שבת ושבת, כלומר שחייב
חטאת על כל שבת ושבת,
ואע"פ שלא נודע לו בינתיים
והעלם אחד הוא, אמרינן ימים
שבינתיים הויין ידיעה, שא"א
שלא שמע בינתיים שאותו
היום שבת היה, אלא שלא נזכר
במלאכות שעשה בו, הילכך כל
שבת ושבת שגגה אחת היא:
היודע שהוא שבת ועשה

היודע עקר שבת - שיש מצוות שבת בתורה
ואסור לעשות בה מלאכה, **ועֲשֵׂה מְלָאכֹת הַרְבֵּה**
בְּשַׁבְּתוֹת הַרְבֵּה - ששכח בכל שבת שהוא יום
השבת - **חַיֵּב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת** חטאת
אחת.⁷⁵

היודע שהוא שבת, ועֲשֵׂה מְלָאכֹת הַרְבֵּה
בְּשַׁבְּתוֹת הַרְבֵּה שלא ידע שמלאכות אלה אסורות,
ועשאן כמה פעמים בכמה שבתות - **חַיֵּב** חטאת
אחת **עַל כָּל אֵב מְלָאכָה וּמְלָאכָה** ואפילו עשה
אותה מלאכה כמה פעמים באותה שבת או בכמה
שבתות.⁷⁷

העושה בשוגג מְלָאכֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה
אַחַת כגון שעשה אב מלאכה ותולדותיה בהעלם
אחד, או שעשה כמה תולדות מאב מלאכה אחד -
אֵינוֹ חַיֵּב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת:

מלאכות הרבה. שלא ידע שמלאכות הללו אסורות ועשאן כמה פעמים בכמה שבתות, חייב על
כל אב מלאכה חטאת אחת, ואע"פ שחזר וכפלן בכמה שבתות, כל אב מהן חדא שגגה היא, דהא
לא נודע לו בינתיים, והכא ליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, דמשום ימים שבינתיים

ביאורים והרחבות

75. ואף על פי שלא נודע לו בינתיים והעלם אחד הוא, מכל מקום הימים שבין שבת לשבת
מחלקים את השבתות באופן שכל אחת נחשבת כשגגה בפני עצמה, לפי שאי אפשר שלא
יודע לו בינתיים שאותו היום שבת היה, אלא שלא נזכר במלאכות שעשה בו (רש"י). ויש
אומרים, שאין זה נקרא ידיעה כיוון שלא נודע לו שחטא, ורק מגזירת הכתוב הוא לחייב על
כל שבת ושבת (תוספות).

גרסינן בגמרא (סט, ב): מנהני מילי (שיש מחלל שבתות הרבה וחייב אחת על כולן, ויש מחללן
וחייב על כל שבת)? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: תרי קראי כתיבי (שמות לא, ז): "ושמרו
בני ישראל את השבת", וכתיב (ויקרא יט, ג): "ואת שבתותי תִּשְׁמְרוּ", הא כיצד? "ושמרו בני
ישראל את השבת" (משמע שאינו מקפיד אלא על שבת אחת) - שמירה אחת לשבתות הרבה,
"ואת שבתתי תִּשְׁמְרוּ" (משמע שמקפיד על כל שבת) - שמירה אחת לכל שבת ושבת. מתקיף
לה רב נחמן בר יצחק: אדרבה, איפכא מסתברא, "ושמרו בני ישראל את השבת" (משמע שמירה
אחת לשבת אחת) - שמירה אחת לכל שבת ושבת, "ואת שבתותי תשמורו" (שתי שבתות, ואינו
מזהיר אלא על שמירה אחת) - שמירה אחת לשבתות הרבה.

77. בגמרא (ע, א) שואלין: מה ההבדל בין היודע שהוא שבת ושגג במלאכות, לבין ששכח
את עיקר השבת? רב ספרא משיב: כששכח עיקר שבת פורש מידיעת שבת, שאם יאמרו לו:
"שבת היום" - פורש מלעשות מלאכה בגלל השבת. אבל שנשתכחה ממנו המלאכה שהיא

אבות המלאכות האסורות בשבת

ר' עובדיה מברטנורא

משנה ב

אבות מלאכות מניינם ארבעים חסר אחת - שלושים ותשעה⁷⁸:

אין לו לדעת איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת, אא"כ ישב ועסק לפני חכמים בהלכות שבת. וה"ה שחייב על ב' תולדות של ב' אבות חלוקות על כל אחת חטאת אחת, אבל אי עבד אב ותולדה דידיה, או ב' תולדות של אב אחד, לא מחייב אלא חדא, כדקתני סיפא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת, כגון ב' תולדות

אחד עשר אבות מלאכות בהכנת המזון: הזרע זרעים בקרקע, תולדותיו: הנוטע, המבריך, המרכיב, החותך והמשקה את הזרעים, והחורש את הקרקע, תולדותיו: החופר בקרקע, המשווה גומות בשדה וכל מלאכה המייפה את הקרקע⁷⁹, והקוצר תולדותיו:

של אב א', משום דהוי כעושה וחוזר ועושה בהעלם אחת ואין חלוק חטאות בהעלם אחת, אלא בגופי עבירה שאינן דומים, או בחלוק שבתות לענין שגגת שבת: **ב הזרע החורש**. הא דלא תנא החורש ברישא והדר הזרע כדרך כל הארץ, לאשמועינן שאם היה קרקע קשה וחרשו זרעו ואחר כך חזר וחרשו, מחייב אחרישה שנייה משום חורש: **הקוצר**. בזרעים, והמלקט באילנות, חייב משום

ביאורים והרחבות

אסורה, אם יאמרו לו: "שבת היום", לא יפרוש ממלאכה, שהרי גם הוא יודע ששבת היום, אבל אם יאמרו לו: "מלאכה זו שאתה עושה אסורה" - מיד פורש. רב נחמן אומר הסבר אחר, כששכח עיקר שבת - שגגה אחת היתה בידו ומביא קרבן אחד, ואילו כשיודע ששבת היום - שגגות הרבה הן, שהרי בכל מלאכה שוגג הוא, ולכן עליו להביא קרבנות כמספר השגגות. עוד שואלין (שם): חילוק מלאכות מנלן (שיש חיוב קרבן על כל מלאכה ומלאכה)? והשיבו: אמר **שמואל**: אמר קרא (שמות לא, יד): "מחלליה מות יומת" - התורה רבתה מיתות הרבה על חילול אחד (מהכפילות "מות יומת" למדין, שחילול שבת אף שהיא עבירה אחת, יש בה פרטים הרבה). ושואלין: הרי הפסוק הזה במזיד נאמר? והשיבו: אם אינו ענין למזיד - דכתיב (שם לה, ב): "כל העושה בו מלאכה יומת", תנהו ענין לשוגג, ומאי "יומת"? יומת בממון (שיצטרך לשלם קרבנות רבים על חטאו). לימוד נוסף למדו בשם רבי נתן, דתניא: רבי נתן אומר: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" (שם פסוק ג) - מה תלמוד לומר (הרי עצם איסור הבערה כלול באיסור עשיית מלאכה בשבת)? לפי שנאמר (שם פסוקים א-ב): "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם, אלה הדברים וגו' ששת ימים תעשה מלאכה", דברים - הדברים, אלה הדברים (הדגש על "אלה הדברים" שמהם למדין על ל"ט מלאכות), אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני, יכול עשאן כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת? תלמוד לומר (שם לד, כא): "בחריש ובקציר תשבות" (הרי שיש פירוט על איסור חרישה וקצירה). ועדיין אני אומר, על חרישה ועל קצירה - חייב שתיים, ועל כולן אינו חייב אלא אחת, תלמוד לומר: "לא תבערו אש" - הבערה בכלל (כל המלאכות) היתה, ולמה יצאת? להקיש אליה ולומר לך, מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה, אף כל שהוא אב מלאכה חייבין עליו בפני עצמו.

78. בגמרא (עג, ב) למדין בשם רבי יוחנן, שציינה המשנה את מספר המלאכות אף על פי שמונה היא את המלאכות אחת לאחת, כדי ללמד שאם עשאן כולם בהעלם אחד - חייב על כל אחת ואחת.

79. בגמרא (עג, ב) למדין, שאף על פי שבדרך כלל חורשים ואחר כך זורעים, נקטה המשנה קודם זריעה ואח"כ חרישה, משום שמשנתנו מדברת בארץ ישראל שאדמתה קשה, ואי אפשר